

# Teresa Giermak-Zielińska

---

## Renesansowa nowela we współczesnym przekładzie: "Heptameron" Małgorzaty z Nawarry

---

Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego 76, 71-80

---

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej [bazhum.muzhp.pl](http://bazhum.muzhp.pl), gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych [mazowsze.hist.pl](http://mazowsze.hist.pl).

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

## 4. SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI WYDZIAŁÓW

### WYDZIAŁ I JĘZYKOZNAWSTWA I HISTORII LITERATURY

Przewodnicząca: prof. dr hab. Teresa Giermak–Zielińska  
Sekretarz: prof. dr hab. Halina Karaś

W roku 2013 w Wydziale I odbyły się następujące zebrania naukowe:

- 11 marca 2013 r. — referat z dziejów nauki i kultury prof. dr hab. Doroty Rembiszewskiej na temat *Łatgalia i Łotysze w korespondencji Stefanii Ulanowskiej do Jana Karłowicza*;
- 27 maja 2013 r. — referat językoznawczy prof. dr hab. Alicji Nagórko *Językowa i kulturowa sekularyzacja jako wyzwanie dla współczesnej leksykografii*;
- 2 grudnia 2013 r. — odczyt prof. dr hab. Elżbiety Sękowskiej *Słownictwo społeczno–polityczne we współczesnej polszczyźnie*.

Ponadto Wydział I wystąpił jako współorganizator konferencji „Nowoczesne systemy slawistycznej informacji bibliograficznej” (zob. s.....).

W 2013 r. wybrano dwie nowe osoby na członków–korespondentów: prof. dr hab. Małgorzatę Korytkowską i prof. dr hab. Elżbietę Sękowską.

Teresa Giermak–Zielińska  
**Renesansowa nowela we współczesnym przekładzie:  
*Heptameron* Małgorzaty z Nawarry**

#### **Autorka i jej dzieło**

Twórczość Małgorzaty z Nawarry i postać autorki były dotychczas w Polsce znane jedynie w kręgu specjalistów literaturoznawców. Opublikowany w 2012 r. przekład *Heptameronu*<sup>1</sup> przyczyni się być może do wypełnienia tej luki.

---

<sup>1</sup> Małgorzata z Nawarry, *Heptameron*, przekład Teresy Giermak–Zielińskiej ze wstępem Jana Miernowskiego, Kraków 2012.

Małgorzata d'Angoulême (1492–1549) była córką Ludwika Sabaudzkiej i Karola Orleańskiego z rodu Walezjuszy. Młodszy brat Małgorzaty w 1515 r. objął tron Francji jako Franciszek I (1494–1547). W 1527 r. Małgorzata została żoną króla Nawarry Henryka d'Albret; jej wnukiem był Henryk IV, pierwszy Burbon na tronie Francji, hugenota, który przeszedł na katolicyzm i przyjął koronę po śmierci Henryka III Walezjusza. Królewski rodowód autorki idzie w parze z jej doskonałym wykształceniem — wraz z bratem Franciszkiem pobierała w młodości nauki łaciny, filozofii, literatury starożytnej. Obok zainteresowań literackich żywo uczestniczyła w ewangelicznej odnowie duchowości chrześcijańskiej (tzw. ruch ewangelików francuskich), jednak nigdy nie odeszła od Kościoła rzymskiego.

Małgorzata zostawiła bogatą spuściznę literacką. „W pisarstwie Małgorzaty krzyżują się struktury dawne i nowatorskie rozwiązania artystyczne. Królowa Nawarry z chęcią sięga po tradycyjne gatunki, takie jak rozbudowany poemat alegoryczny (*Więzienia*), dialog poetycki (*Powóz*), popularna piosenka (*Piosenki duchowe*), moralitet (*Historia z Mont-de-Marsan*) czy też zwiariowana, dramatyczna „sottie” (*Zbyt, Dużo, Mało, Mniej*)... Za każdym razem tradycyjne formy poddane są daleko idącej przeróbce artystycznej oraz ulegają radykalnej reorientacji ideologicznej. Ta pierwsza zmierza ku otwarciu formy tekstu w oczekiwaniu na jego dopełnienie przez znaczenie, wręcz przez działanie czytelnika. Ta druga ma na celu włączenie fikcji literackiej w debatę nad pytaniami, które są najistotniejsze dla humanizmu renesansowego, a szczególnie dla duchowości chrześcijańskiej”<sup>2</sup>.

*Heptameron*, zbiór 72 nowel, powstał w latach 40., na wzór *Dekameronu* Boccaccia, który Małgorzata знаła we francuskim przekładzie, sporządzonym na jej zlecenie przez Antoine'a Le Maçon. Tytuł tego niedokończonego zbioru (Małgorzata zmarła w grudniu 1549 r.) pochodzi od Claude'a Grugeta, który wydał go drukiem w roku 1559. *Heptameron* był znany i czytany przez następne stulecia, a w XIX w. powstały opracowania filologiczne tekstu autorstwa Antoine'a Le Roux de Lincy i Anatole'a de Montaiglon.

---

<sup>2</sup> Ibidem, fragment wstępu Jana Miernowskiego, s. 9.

## Struktura i nowatorstwo *Heptameronu*

*Dekameron* znano we Francji wcześniej: w XV w. powstał burgundzki zbiór *Cent Nouvelles Nouvelles* nawiązujący do Boccaccia. *Heptameron* także przyjmuje ramę narracyjną *Dekameronu*: dziesięć postaci przebywa w pirenejskim opactwie w Sarrance, czekając, aż ustaną wrześnie ulewy i będzie można ruszyć w dalszą drogę. Aby pożytecznie spędzić czas oczekiwania, postanawiają, że poranki poświęcą czytaniu i rozważaniu Biblii, a potem zbiorą się na łące i każde z nich opowie codziennie jedną historię, co złoży się na dziesiątkę „dziennej” opowieści. To, co wiąże dzienny cykl, to ożywiona dyskusja protagonistów po każdej prawdziwej (jak z naciskiem podkreślają narratorzy) historii. Tematem opowieści jest głównie miłość: zawiedziona, niespełniona, tragiczna, zbrodnicza, prawie nigdy szczęśliwa. Słuchacze spierają się o moralną ocenę postępowania bohaterów, na poparcie swych sądów często cytują Pismo Święte, ale także wypominają oponentom ich niechlubne postęпки, na przykład zdradę współmałżonka. Te dyskusje to prawdziwy skarb wiedzy o ówczesnej mentalności w sprawach obyczaju i wiary.

## Polski przekład *Heptameronu*

Cały zbiór 72 nowel Małgorzaty z Nawarry nie mógł dotąd, z powodu braku dostępnego przekładu, być znany polskiemu czytelnikowi. Sto lat temu wydano we Lwowie tłumaczenie oparte na XIX-wiecznych wydaniach francuskich<sup>3</sup>. Dziś można je znaleźć jedynie w kilku bibliotekach uniwersyteckich. Niewielkie fragmenty *Heptameronu* ukazały się w antologiach, a mianowicie: jedenaście wybranych nowel w przekładzie Anny Tatarkiewicz w *Powiadkach uciesznych a swawolnych*<sup>4</sup> i trzy w przekładzie Barbary Marczuk<sup>5</sup>. Omawiana tu wersja jest więc pierwszym kompletnym i aktualnym polskim tłumaczeniem utworu, opartym na najnowszym francuskim wydaniu krytycznym<sup>6</sup>.

<sup>3</sup> *Heptameron. Opowiadania królowej Nawarry*, przekład St. Moulin, Lwów 1911.

<sup>4</sup> *Powiadki ucieszne a swawolne*, pod red. K. Kasprzyk, Warszawa 1963.

<sup>5</sup> *Krwawy amfiteatr. Antologia historii tragicznych epoki renesansu i baroku*, przekład i opracowanie B. Marczuk, Kraków 2007 (wyd. 2).

<sup>6</sup> Marguerite de Navarre, *Heptaméron*, édition critique par Renja Salminen, Genewa, Droz, 1999.

Przed rozpoczęciem przekładu dobrze jest określić ogólną strategię pracy, która uwzględni zarówno wierność wobec intencji autora, jak i oczekiwania odbiorcy przetłumaczonej wersji dzieła. Sprawa ta jest szczególnie ważna w przypadku dawnych tekstów i dotyczy umiaru w wyborze środków stylistycznych, w tym zwłaszcza unikania zarówno niepotrzebnej archaizacji, jak i „unowocześniania” tekstu przez stosowanie wyrażen o zdecydowanie nowszym rodowodzie. Archaizacja przekładu powinna być ograniczona do przypadków koniecznych, takich jak opis dawnych realiów kulturowych, o ile istnieją ich polskie odpowiedniki z podobnej epoki. Kwestia imion postaci i, ogólnie mówiąc, nazw własnych także wymaga odrębnej decyzji, w zależności od ich funkcji w tekście. W *Heptameronie* postaci dziesięciorga „opowiadaczy” noszą przedziwne imiona, będące akronimami imion osób z otoczenia Małgorzaty. Ich spolszczenie, choćby przez asymilację fonetyczną, pozbawiłoby dzieło aury niezwykłości, dlatego zostały zachowane w formie oryginalnej, na przykład: Oisille — Louise de Savoie (Ludwika Saubaudzka), Parlamente — sama Małgorzata, Hirkan — Henri d’Albret, Ennasuite — Anne de Vivonne, matka Brantôme’a, autora *Żywotów pań swowolnych*. Tłumacząc nazwy godności dworskich i urzędów, starałam się w miarę możliwości używać ich utrwalonych polskich odpowiedników, takich jak seneszał, konetabl, marszałek dworu itp. Starałam się podawać w przypisie źródło licznych aluzji biblijnych, filozoficznych i historycznych, a cytaty biblijne podawałam na ogół w przekładzie Jakuba Wujka.

### **Leksykalne problemy przekładu**

Przytoczone wyżej przykłady ukazują tylko jedną, i nie najpoważniejszą, trudność tłumaczenia dawnego tekstu. Znacznie większym wyzwaniem jest polisemia nazw i wyrażen odnoszących się, na przykład, do emocji, cech charakteru, postaw lub zachowań. Podobne lub identyczne jednostki leksykalne zachowały się w większości we współczesnym słownictwie, jednak rozkład ich znaczeń uległ istotnym zmianom. Jeśli dodać, że często są to wyrazy bliskoznaczne i dla wzmocnienia efektu retorycznego podlegają zabiegowi nagromadzenia, trudność wyboru odpowiednika staje się tym bardziej oczywista. Oto kilka przykładów.

Dwa rzeczowniki abstrakcyjne: *vertu* i *honesteté* często występują obok siebie we fragmentach charakteryzujących jakąś postać. *Ver-*

*tu* (oraz przymiotnik *vertueux, -euse*) ma szerokie pole znaczeniowe, mianowicie „męstwo, waleczność, roztropność, odwaga, cnota rycerska, cnota, uczciwość (kobieca)”. *Honesteté*, czyli „uczciwość, szlachetność, honor”, pokrywa część poprzedniego pola znaczeniowego, ale przymiotnik *honneste* odnosi się też do szlachetnego urodzenia i ogłady (*honneste homme* to określenie dworzanina, rycerza, szlachcica). Oto przykłady kontekstów, które wymagały pogłębionej analizy:

1. Et j'ai trouvé ce gentilhomme icy saige et **vertueux** comme vous sçavez (XXI, 50). Ten zaś szlachcic jest, jak wiesz, roztropny i **uczciwy**
2. Chacun avoit **ses vertuz** en admiration (XXIV, 2). Wszyscy podziwiali **jego zalety** [...]
3. La royne, qui estoit femme **de grande vertu**, mais non du tout exempte de la flamme qui moins est congneue et plus brusle [...] (XXIV,10). Królowa, niewiasta **wielkich cnót**, ale nie wolna od owego płomienia, co im mniej jest widoczny, tym bardziej parzy.
4. Car une femme belle et honneste **n'est point moins vertueuse** pour estre aimée (LIX, 131–133). Piękna i uczciwa kobieta **nie staje się** bowiem **mniej cnotliwa**, gdy ją kochają.
5. Ce me sera plaisir d'en raconter l'histoire, dist Parlamente, car elle est **plaine d'honesteté** (LVI, 199–200). Z przyjemnością opowiem tę historię, powiedziała Parlamente, bo jest nader przyzwoita.
6. Le seigneur de Montmorency, qui eust myeulx aymé la main que le gand d'une dame, luy loua fort **sa grande honesteté** (LVII, 55). Pan de Montmorency od rękawiczki wolałby wprowadzić rękę damy, ale jął wychwalać milorda za **szlachetność** mówiąc, [...].
7. Si tous les hommes du monde estoient de telle honesteté [...] (LVII, 64). Gdyby wszyscy mężczyźni byli równie szlachetni [...].

Szerszy kontekst nie wskazuje na podstawowe znaczenie *vertu* — „męstwo, odwaga” — narzuca natomiast jej interpretację jako zespołu pozytywnych cech charakteru; (*un homme*) *vertueux* to ktoś uczciwy i pełen zalet, (*une femme*) *vertueuse* — kobieta przestrzegająca dobrych obyczajów. Podobnie jest w przypadku *honesteté*, która ozna-

cza tu szlachetność lub przyzwoitość zachowań, czyli dworne obejście i unikanie wulgarności, a nie, w szerszym znaczeniu, szlachetność serca. Właściwa interpretacja *vertu* i *honesteté* jest istotna dla całej wymowy *Heptameronu*. Słowem kluczowym jest również przymiotnik *parfait*, często w wyrażeniu *amour parfaite* — doskonała miłość jako pewien ideał relacji między kobietą i mężczyzną, topos znany już w twórczości trubadurów. Ale doskonałość może być także cechą zewnętrzną postaci :

8. [...] il y avoit un gentilhomme **si parfait en toute beauté** [...] (XXIV, 2). (Na dworze króla Kastylii) przebywał szlachcic o tak **doskonalej urodzie** [...].

Szalona miłość, niepohamowany gniew, działania dyktowane gwałtownymi emocjami są określane jako *follie*, szaleństwo prowadzące do niekontrolowanych przez rozsądek, a więc głupich postępów. Należy jednak pamiętać, że znaczenie *follie* — zarazem szaleństwo i głupota — nie obejmuje *sottise*, cechy osoby, której po prostu brakuje rozumu. Porównajmy:

9. Et, pour faire oublier entièrement à la dame **ceste follie** [...] (LIX, 154). (Mąż), chcąc zatrzeć wspomnienie o **swych szaleństwach**, (zawiózł żonę na dwór).
10. [...] la folle amour **d'un prestre et de sa chambrière** (LX, 118). [...] szalony związek **księdza z gospodynią**.
11. Vous nous avez painct, dit Hircain, une femme bien fyne et **ung mari bien sot** (LIX, 159–160). Odmalowałaś nam, rzekł Hircan, bardzo sprytną kobietę i **jej męża głupca**.

Wieloznaczność może pojawić się w nazwach konkretnych: *estomach* („żołądek”) miał dawniej także znaczenie „ośrodek uczuć, pierś” (jak w przykładzie poniżej), a nawet „serce”.

12. Helas, Madame, recevez **le cuer qui veut rompre mon estomach** pour saillir en la main de celle dont il espere grace, vye et misericorde (LVII, 41–43). Pani, zechciej wziąć to **serce, które rozsada mi pierś**, aby wskoczyć do twej ręki, od ciebie bowiem oczekuje łaski, życia i miłosierdzia.

Problem polskiego odpowiednika może wystąpić również wtedy, gdy wyrażenie francuskie jest całkowicie jednoznaczne. Przykładem jest fr. *bastard*, który ma dwa polskie odpowiedniki zróżnicowane stylistycznie: *bękart* o konotacji negatywnej „nieślubne dziecko” i *bastard* o znaczeniu neutralnym „dziecko nieślubne, zwłaszcza potomek królewski ze związku pozamałżeńskiego”<sup>7</sup>. O wyborze decyduje oczywiście kontekst, jak w poniższym przykładzie:

13. [...] ung gentilhomme [...] **bastard** d'une grande et bonne famille (XXI, 23). [...] szlachcic, **bastard** godnego rodu [...]

Podobnie jest z wyborem odpowiednika fr. *religion*, która to nazwa obejmuje też znaczenia „stan duchowny” i „zgromadzenie zakonne”:

14. [...] ung cordelier, duquel je celleray le nom pour **l'honneur de la religion** (XXIII, 27–28). [...] pewien franciszkanin, którego nazwiska nie wymienię, żeby nie psuć **reputacji zakonu**.

I wreszcie, wbrew ogólnej strategii przekładu wykluczającej anachronizmy, najlepszym rozwiązaniem okazuje się niekiedy użycie współczesnego odpowiednika, np. *elegancja*, *elegancki* w odniesieniu do kompletnie dziś zapomnianego archaizmu *gorgiaseté*.

15. [...] **laissant les mondanités et les gorgiasetés de la cour ( XXI, 15)**. [...] **Zrezygnowała ze światowych zabaw i eleganckiego towarzystwa**<sup>8</sup>.

### Problemy składniowe

XVI-wieczna składnia odznacza się dość dużą swobodą w konstruowaniu zdań złożonych i innym niż we współczesnym języku zestawem konektorów międzyzdaniowych. Niektóre z nich nie są dziś w użyciu i można je opuścić bez szkody dla spójności zdania, jak w przypadku *comme celle qui* („jako ta, która”) w przykładzie poniżej:

<sup>7</sup> [sjp.pwn.pl/slownik](http://sjp.pwn.pl/slownik).

<sup>8</sup> Dłuższy fragment w przykładzie 16.



16. Et **comme celle qui** se faschea à la longue [...] du tout elle se retira à Dieu, laissant les mondanités et les gorgiasetés de la cour [...] (XXI, 10–15)  
Z czasem bardzo posmutniała, [...] zwróciła się ku Bogu. Zrezygnowała ze światowych zabaw i eleganckiego towarzystwa [...]

Archaiczny konektor *combien que* (także z segmentem nieciągłym *si esse que*) wyraża przeciwstawienie, które znajduje różne odpowiedniki w przekładzie:

17. Et, **combien que** quelques ungs la demandassent en mariage, ils n'avoient autre response d'elle, sinon que, puisqu'elle avoit tant demeuré sans être mariée, qu'elle ne le vouloit jamais être (XXI, 186–189). Kilkakrotnie proszono ją o rękę, ona **jednak** odpowiadała każdemu to samo, mianowicie, że skoro przez tak długi czas nie była zamężna, to woli, żeby już tak zostało.
18. **Combien que** Amour fort et puissant s'estime tant qu'il veult aller tout nud, et luy est chose tresmauvaise [...] d'estre couvert, **si esse que**, bien souvent, ceulx qui, pour obeir à son conseil, s'avacent trop de le descouvrir, s'en treuvent mauvais marchans, comme vous orrez par ceste histoire (XXIII, 287–292). **Chociaż** bowiem Amor dzięki swej mocy uważa, że może pokazać się nagi i że bardzo mu źle, wręcz niezdolnie w okryciu, **to jednak** ten, kto posłuszny jego nakazom nazbyt gorliwie chce go odkryć, niekiedy bardzo niedobrze na tym wychodzi, czego dowiedzie się z mojej opowieści.

Mowa zależna występuje w samej noweli, w przeciwieństwie do następującej po niej dyskusji słuchaczy, w której przeważa mowa niezależna. Struktury wprowadzające mowę zależną są dość skomplikowane, sprawiają czasem wrażenie nieporadnych przez nagromadzenie anaforycznych zaimków, utrudniających identyfikację podmiotu.

19. **Rolandine lui dist que c'estoit pour luy (i.e. la princesse) obeyr, car elle (i.e. Rolandine) savoit bien qu'elle (la princesse) n'avoit jamais eu envye de la marier au temps et aux lieux où elle (R.) eust esté honnorablement et à son ayse [...]** (XXI, 192–196). W odpowiedzi (*królowa*) usłyszała, że pan-

**na (*Rolandyna*) jest tylko posłuszna jej woli, pamięta bowiem, że królowa nigdy nie godziła się wydać jej za męża, nawet wtedy, gdy był na to czas, miejsce, a i samej pannie nie brakło chęci do godnego zamęścia.**

Przyimek *pour* wprowadza zdanie bezokolicznikowe przyczyny, podczas gdy we współczesnym języku *pour* służy m.in. wyrażaniu celu. W przekładzie nastąpiła neutralizacja znaczenia przyczyny.

20. Car une femme belle et honneste n'est point moins vertueuse **pour estre aimée** (LIX, 131–133). Piękna i uczciwa kobieta nie staje się bowiem mniej cnotliwa, **gdy ją kochają.**

Ostatni przykład ilustruje zawilóści XVI-wiecznej struktury zdaniowej. Francuskie zdanie wielokrotnie złożone jest w wersji polskiej podzielone na trzy krótsze, a pionowe kreski wskazują miejsce podziału.

21. Afin, Mesdames, que l'ypocrisie de ceulx qui s'estiment plus relligieux que les autres ne vous enchante l'entendement, de sorte que vostre foy, divertye de son droict chemyn, estime trouver salut en quelque autre creature que en Celluy seul qui n'a voullu avoir compaignon à nostre creation et redemption, | lequel est tout puissant pour nous saulver en la vie eternelle, et, en ceste temporelle, nous consoller et delivrer de toutes nos tribulacions, cognoissant que souvent l'ange Sathan se transforme en ange de lumiere, affin que l'oeil exterieur, aveuglé par apparence de sainteté et devotion, ne s'arreste à ce qu'il doit fuyr, | il m'a semblé debvoir racompter une histoire qui est advenue de nostre temps au pays de Perigort (XXIII, 1–15).  
Moje panie, niechaj obłudą tych, co chcą uchodzić za bardziej pobożnych, niż są w istocie, was nie omami i nie sprowadzi z drogi prawdziwej wiary po to, by szukać zbawienia i odkupienia u kogoś innego, niż Ten, który nie chce żadnego pomocnika w swoim dziele stworzenia i odkupienia rodzaju ludzkiego. | On jeden bowiem jest władny dać nam życie wieczne, a w życiu doczesnym pocieszać nas i ratować we wszelkich przeciwnościach, jako że często upadły anioł

Szatan zmienia się w anioła światłości po to, aby nasze oko zewnętrzne, oślepięte pozorem świątobliwej pobożności zatrzymało naszą uwagę na tym, czego powinniśmy unikać. | Abyście zatem, moje panie, nie ulegały takim złudzeniom, zda mi się potrzebne opowiedzieć wam historię, jaka zdarzyła się w moich czasach w krainie Périgord.

\* \* \*

Tłumacząc *Heptameron*, starałam się znaleźć złoty środek między filologiczną dokładnością przekładu i oczekiwaniami współczesnego odbiorcy. Nie zamierzałam jednak ułatwiać lektury przez adaptację tekstu, skróty czy parafrazy szczególnie skomplikowanych fragmentów, starałam się także zachować w przekładzie realia XVI-wiecznej Francji i świat ówczesnych pojęć, nie przenosząc ich na grunt polskiej historii i kultury. Ceną za szacunek dla elementów obcej kultury jest konieczność objaśnień w przypisach, które niektórzy teoretycy przekładu uznają za dowód nieporadności tłumacza. Wydaje się jednak, że warto było ponieść to ryzyko, aby przybliżyć współczesnemu polskiemu czytelnikowi dzieło tak wiele mówiące o obyczajach i umysłowości ludzi francuskiego Renesansu.

### **Sprawozdanie z prac nad bibliograficzną bazą danych światowego językoznawstwa sławistycznego iSybisław w TNW w roku 2013**

1. Dzięki wsparciu organizacyjnemu i naukowemu Towarzystwa Naukowego Warszawskiego w 2013 r. kontynuowane były prace związane z rozbudową i utrzymywaniem bibliograficznej bazy danych językoznawstwa sławistycznego, stanowiącej jedyną w świecie bazę bibliograficzną zawierającą dane o europejskim i pozaeuropejskim piśmiennictwie tej dziedziny wiedzy (językoznawstwa sławistycznego i kontrastywnego słowiańsko–niesłowiańskiego). Bibliograficzna baza danych rozbudowana została o rekordy zawierające informacje dokumentacyjne głównie za lata 1999–2005, a także o rekordy z opisami bibliograficznymi, skonwertowane z zamkniętego systemu SYBISLAW. W 2013 r. użytkownikom udostępnionych zostało w Internecie ponad 2 tys. rekordów.